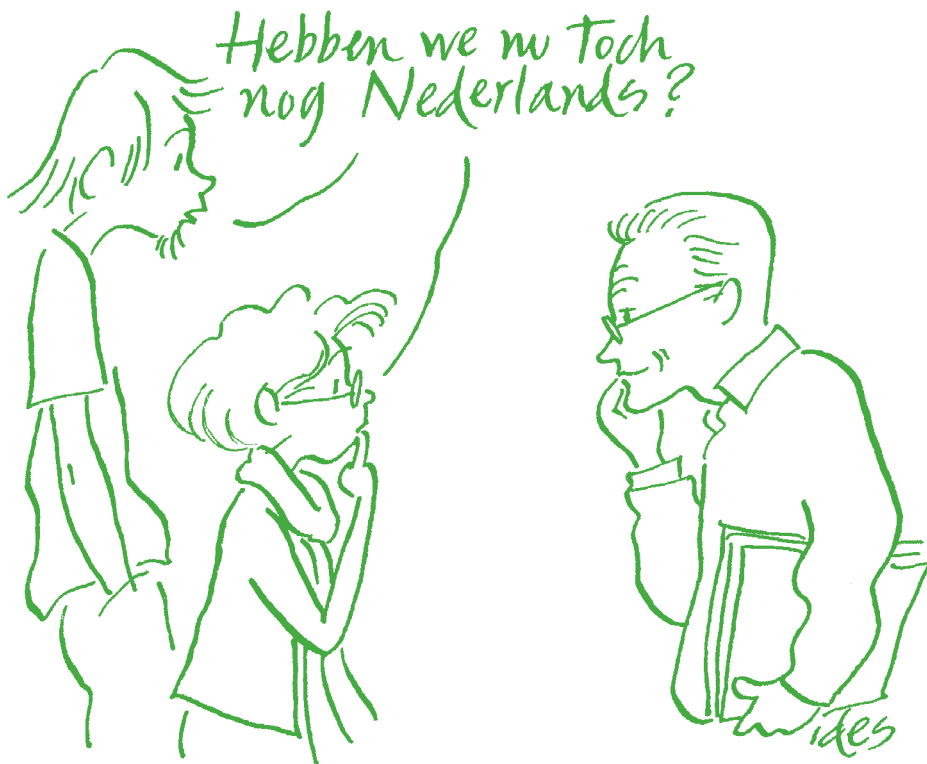

Geen standaardtaal, geen taalonderwijs?

Als er geen standaardtaal meer is, wat kunnen taaldocenten in de lerarenopleidingen basisonderwijs dan nog met hun taalonderwijs doen?

Auteur: *Ides Callebaut*

Veel collega's in de lerarenopleidingen klagen over het taalniveau van hun studenten. Ook andere mensen zeuren over het taalniveau in het algemeen. 'Taalverloedering' hoor je dan vaak zeggen. Je zou kunnen denken dat er altijd zulke klachten geweest zijn, maar het lijkt alsof men nu veel meer dan vroeger over taalverloedering klaagt. De meeste mensen trekken zich daar niets van aan, maar dat taaldocenten in lerarenopleidingen zich daar zorgen over maken, lijkt me niet zo gek.

Mijn vroegere collega Frans Debrabandere (2005) had het al over 'het echec van de ABN-actie in Vlaanderen'. Zijn besluit was: "(...) we hebben het dialect gestigmatiseerd, Vlaanderen zijn dialect afgeleerd en het naar de tussentaal gedreven, al was dat net niet de bedoeling. Intussen kennen onze jongelui hun mooie dialect niet meer, en kennen ze nog altijd geen Nederlands. Jammer." Gelukkig hoeft Frans Debrabandere zich niet zo schuldig te voelen. Dank zij *Het einde van de standaardtaal* van Joop van der Horst (2008) kunnen we begrijpen waarom we nu met die 'taalverloedering' geconfronteerd worden. Van der Horst beschrijft heel zorgvuldig, met een overvloed aan argumenten en op een heel heldere en aangename manier, hoe en wanneer het Standaardnederlands en andere standaardtalen ontstaan zijn en hoe ze voor onze ogen aan het verdwijnen zijn. De taalcultuur die tot standaardtalen geleid heeft, is ontstaan in de renaissance en is ingestort vanaf 1970. Hij bedoelt daarmee

niet dat die talen daarom zelf teloorgaan, maar dat ze hun status van standaardtaal, hun status van norm en model, aan het verliezen zijn. "We zullen moeten wennen aan een leven zonder standaardtaal", stelt Van der Horst.

Van der Horst is niet de enige taalkundige die die evolutie ziet. Professor Frans Hinskens (2004) van het Meertens Instituut en de Vrije Universiteit Amsterdam zei al in 2004: "Binnenkort bestaat Standaardnederlands enkel nog op papier". Dat steeds meer mensen weinig of geen moeite meer doen om de standaardtaal perfect te beheersen is dus niet zo verwonderlijk. Het interessante en nieuwe van Van der Horst is dat hij de teloorgang van het Standaardnederlands in een Europese en in een historische context situeert: ook in de rest van Europa klaagt men over de verloedering van de standaardtaal en ook in de rest van Europa zijn de standaardtalen op ongeveer hetzelfde moment ontstaan, gegroeid en sterven ze uit.

Van der Horst draagt zijn boek op "aan alle schooljuffrouwen, meesters, onderwijzers en leraren die taalonderwijs geven". Hij zegt ook dat we op dit moment niet goed weten hoe we met die teloorgang van de standaardtaal moeten omgaan. "Niemand weet het; maar de meester en de schooljuffrouw krijgen de schuld", voegt hij daaraan toe.

In een vorig artikel (2008) probeerde ik te zoeken hoe de meester en de schooljuffrouw daarmee om zouden kunnen gaan. Zo hoopte ik hen niet alleen van de schuld te verlossen (dat heeft Van der Horst al gedaan), ik wilde ze ook een duwtje in de rug geven. In dit artikel wil ik nadenken over de vraag: wat kunnen de consequenties zijn voor de taaldocenten in de pabo's primair onderwijs en de lerarenopleidingen basisonderwijs?

Wat verliezen we als er geen standaardtaal meer is?

Een absolute norm wat correcte taal betreft.

Niet alleen leerkrachten houden geweldig van absolute taalnormen: 'Dit woord is juist en dat woord is fout; deze uitdrukking is algemeen beschaafd Nederlands, die andere niet'. In 2008 liet de Taalunie een onderzoek uitvoeren waaruit bleek dat 64% van de Nederlanders en 74% van de Vlamingen vond dat de overheid zou moeten vastleggen wat de correcte uitspraak van het Nederlands is. 62% van de Nederlanders en 61% van de Vlamingen vond dat die overheid ook zou moeten bepalen welke woorden goed Nederlands zijn, en welke niet (Taalunieversum, 2008). Benno Barnard verwijt de Nederlandse Taalunie vaak dat die weigert om absolute taalnormen vast te leggen. Volgens

hem zou de Nederlandse Taalunie moeten optreden zoals de Académie française. Hij krijgt daarin heel veel steun van anderen. Net zoals Barnard denken die dat taal is zoals spelling, iets wat je met een commissie kunt vastleggen. Maar taalkundigen weten dat een absolute norm er eigenlijk nooit echt geweest is en er ook niet kan zijn: “Er bestaat geen vast omschreven verzameling taalregels waaraan de samenleving zich zou moeten houden,” zegt Piet van Sterkenburg (2009), hoofdredacteur van het Woordenboek der Nederlandsche Taal (WNT). Veel mensen denken nochtans dat zo’n verzameling regels wel bestaat en sommigen denken zelfs dat zij die regels mogen bepalen. Zoals de voormalige Nederlandse minister van onderwijs Ronald Plasterk, die beweerde: “*Hun zijn* laat ik mooi niet toe” (NRC Next, 9 februari 2010).

Kunnen we dan niet meer van een zuiver Nederlands spreken?

Nog minder dan vroeger natuurlijk. Daarentegen kun je je afvragen of zuiverheid voor een taal wel een kwaliteit is zoals voor toiletten en keukens. We zullen niet meer kunnen zeggen: “Het mooie woordje is *koopjes* en niet *solden*” of “Jouw *aa* is verschrikkelijk” of “Dat platte dialect van jou”. Maar is dat een verlies?

Leren de leerlingen in Nederland en België straks niet meer hetzelfde Nederlands?

Het gevaar bestaat dat de verschillen tussen het Nederlands van de Nederlanders en dat van de Vlamingen nog groter zullen worden. Dat kun je dan als een verlies beschouwen: het kan nu en dan eens leiden tot misverstanden tussen Nederlanders en Vlamingen zoals de interpretatie van

“We zullen moeten wennen aan een leven zonder standaardtaal.”

‘Betalen van maandag tot zaterdag’, wat Nederlanders op zaterdag interpreteren als gratis parkeren. Maar hoe uniform is het algemeen Nederlands ooit geweest? Als ik Taal is zeg maar echt mijn ding van Paulien Cornelisse (2009) lees, dan merk ik dat de meeste taalverschijnselen waarover ze het heeft, in Vlaanderen volkomen vreemd zijn. Zelfs sommige manieren om met taal om te gaan zijn anders dan in Vlaanderen. Eigenlijk hebben leerlingen in Nederland en België nooit helemaal hetzelfde Nederlands geleerd, alhoewel hun leerkrachten meestal de bedoeling hadden dat wel te doen.

Verliezen we dan ook taalkwaliteit?

Ik dacht vroeger dat dat weer zo’n typische klacht van een oudere generatie was, maar nu schijnt het geklaag veel luider en algemener te zijn dan ooit, zegt Van der Horst.

Jonge mensen volgen de standaard inderdaad steeds minder. Maar boet het taalgebruik nu aan kwaliteit in?

Iedereen kan toch zien dat kinderen en jonge mensen steeds mondiger worden. Dat maakt het ouders en leraren niet altijd gemakkelijker, maar je kunt dat moeilijk een achteruitgang noemen. Wie nog de tijd gekend heeft dat verplicht zwijgen goud was en spreken binnen heel beperkte voorwaarden zilver, verheugt zich om die mondigheid. De boeken en de kranten die nu geschreven worden, zijn niet altijd wijzer en boeiender dan die van vroeger, maar ze zijn doorgaans wel veel leesbaarder, want veel beter geschreven dan die van vroe-

ger. Misschien juist omdat de schrijvers nu een taal gebruiken die dichter bij de gesproken taal staat dan bij de schooltaal. Schreef Multatuli (1862) niet ooit: “Ik leg mij toe op ’t schrijven van levend hollandsch. Maar ik heb schoolgegaan.”? Barnard en anderen zeggen wel dat onze moedertaal in nood verkeert, dat geldt misschien voor hun moedertaal, maar niet voor het taalgebruik van anderen.

Verliezen we de uniforme spelling?

Schrijvers willen gelezen en begrepen worden. Dus zullen ze ook zonder een standaardtaal kiezen voor een taalvariant die zo veel mogelijk mensen kennen. En dus ook voor een spelling die het hun lezers niet moeilijk maakt. Een vrij uniforme spelling zal dus altijd handig blijven. Er is een tijd geweest zonder spellingconventies en dat vond men toen niet zo praktisch.

Verliezen we een meetlat voor het onderwijs?

De kennis van de standaardtaal is een belangrijk onderdeel geweest van het onderwijs. Het was een selectiemiddel om te weten wie geschikt was voor het hoger onderwijs. Dat was er immers voor ‘geletterden’. Maar voor veel leerlingen was dat een ramp. “Het intellectuele spel van de zestiende-eeuwse erudiet is in enkele eeuwen geworden tot de nachtmerrie van het twintigste-eeuwse schoolkind” (Van der Horst, 2008).

Leerkrachten bestookten hun leerlingen met taalpurismen en woorden die bijna niemand schreef, maar die een uitzonderlijk moeilijke spelling hadden. Daarentegen ging het bij de evaluatie van taal lange tijd niet op de eerste plaats om het goed gebruiken van die standaardtaal, maar om de kennis ervan: de kennis van de spelling en van de grammatica. Zelfs nu nog is ‘wetenschappelijk onderzoek’ over het taalniveau van jonge mensen voor een groot deel op dergelijke kennis gebaseerd (Callebaut, 2008) en beseffen de onderzoekers blijkbaar niet dat ook succesvolle volwassenen in zo’n onderzoek slecht zouden presteren.

Vroeger waren de kennis en de beheersing van de standaardtaal en van de literatuur bijna voorwaarden voor maatschappelijk succes. Van der Horst meent dat succes nu meer van andere factoren afhangt. Volgens hem is die evolutie al duidelijk te zien vanaf circa 1970.

Sommigen blijven echter tegen die evolutie vechten. De onderwijswoordvoerders van het CDA en de SP, Jacob van Dijk en Jasper van Dijk, hebben zelfs een motie ingediend waarin ze eisen dat de examenkandidaten tijdens het centraal schriftelijk examen foutloos Nederlands schrijven, niet alleen op het examen Nederlands zelf (Weblogs.nrc.nl, 2010). Een absurd voorstel, maar het toont de paniek die bij veel mensen heerst wanneer het over de standaardtaal gaat.

Verliezen we dan ook een hefboom voor sociale vooruitgang?

Wie zich met het onderwijs bezighoudt, stelt bijna altijd dat de beheersing van de standaardtaal een noodzakelijke voorwaarde is om hogerop te geraken. Op het eerste gezicht kun je daar niet

“Er bestaat geen vast omschreven verzameling taalregels waaraan de samenleving zich zou moeten houden.”

veel op tegen hebben. Maar ik heb de indruk dat de sociale vooruitgang van de leerlingen niet het motief was van de verdedigers van de standaardtaal. Hielden ze eigenlijk niet meer van (standaard)taal dan van leerlingen zoals Kas Deprez ooit gezegd heeft? En hebben ze met de eis van een correcte standaardtaal geen extra barrière opgericht in plaats van er een hefboom voor sociale vooruitgang van te maken? “Kennis van het Nederlands dreigt meer dan ooit het hedendaagse ‘Schild en Vriend’ geworden”, zeggen Jan Blommaert en Piet Van Avermaet (2008).

Kortom, wat we verliezen is er vaak nooit echt geweest en in andere gevallen kun je het verlies zelfs als een winst beschouwen.

Wat winnen we er nog mee als er geen standaardtaal meer is?

Er zal meer ruimte zijn voor diversiteit en rijkdom.

Nu al kunnen we die vaststellen als we luisteren naar al die verschillende Nederlandstaligen die Nederlands spreken. De grote uitdaging zal volgens Van der Horst zijn dat we ons moeten behoeden voor eenvormigheid en tegelijkertijd oplossingen moeten vinden om elkaar te verstaan.

We zullen meer onszelf kunnen zijn en tegelijk ook meer Europeanen en wereldburgers kunnen worden.

Voor er standaardtalen waren, gingen de talen in een soort continuüm in elkaar over, net zoals de volkeren. Taalkundigen hebben vastgesteld dat dialecten geen duidelijke grenzen hebben. Toen de volkeren echter zichzelf als staten wilden affirmeren, gebruikten ze juist de standaardtaal om hun verschil met andere volkeren duidelijk te maken. De standaardtaal is dus ook een element van nationalisme geweest: “De taal is gansch het volk”. We weten welke ellende dat allemaal heeft voortgebracht.

De Vlamingen en sommige Nederlanders zullen hun eigen taal weer zonder angst en schaamte kunnen gebruiken.

De Nederlander Rik Schutz (2009), vroeger uitgever bij Van Dale en nu deeltijds werkzaam bij de Nederlandse Taalunie, verwoordde dat mooi: “En dat is wat mij betreft de grote winst van de laatste decennia. Veel belangrijker dan de markeringen bij afzonderlijke woorden in woordenboeken, is dat de kinderen van mijn Belgische collega’s nu net zo onbekommerd hun moedertaal spreken als ik mijn hele leven heb kunnen doen. Dat die taal een beetje van de mijne verschilt, waardoor ik soms voor gek zit met mijn handen onder mijn kont in plaats van op mijn benen, is een prijs die ik daar graag voor betaal.”

“Als de standaardtaal verdwijnt, is communicatie in het onderwijs weer zo ingewikkeld als ze in de echte wereld is.”

(School)succes zal veel meer afhangen van de factoren die er in het echte leven werkelijk toe doen:

sociale vaardigheden, intelligentie, betrokkenheid, echtheid, creativiteit, openheid, kunde...

Wat kan aan het taalonderwijs in de lerarenopleidingen basisonderwijs veranderen als er geen standaardtaal meer is?

Nu besteden taaldocenten nog veel tijd en energie aan de beheersing van een correcte standaardtaal. Taalfouten worden nog altijd erg kwalijk genomen en leiden tot frustraties bij studenten en taaldocenten.

Wat mij daarbij opvalt is dat studenten blijkbaar niet genoeg geleerd hebben dat ze hun taal aan verschillende situaties moeten aanpassen. Ze beseffen niet dat er situaties zijn waarbij slordigheid terecht kwalijk genomen kan worden; maar ook docenten en leerkrachten maken in hun evaluatie van studenten te weinig onderscheid tussen taalgebruik in formele en informele situaties. Onderwijsmensen zijn niet gewend in situaties te denken. Iets is altijd goed of altijd slecht op school.

Het wordt tijd dat we taalonderwijs niet meer zien als een kwestie van correcte standaardtaal, maar als een kwestie van goed taalgebruik in allerlei situaties.

Mij lijkt het de taak van taaldocenten van lerarenopleidingen om studenten op te leiden die hun latere leerlingen kunnen helpen om allerlei situaties met hun taal te leren aanpakken en beheersen en om met taal hun eigen gedachten, gevoelens en ervaringen te kunnen verwoorden.

Dat is een geweldig complexe opdracht. Die vergt oefening, kennis en vooral een goede begeleiding. Want als de standaardtaal verdwijnt, is communicatie in het onderwijs weer zo ingewikkeld als ze in de echte wereld is.

Wat zouden taaldocenten dan nog op hun programma kunnen plaatsen?

Ik denk aan de volgende aspecten (het lijstje is zeker niet volledig, maar al lang genoeg om de taallessen te vullen): Ten eerste moeten toekomstige onderwijzers eindelijk weten wat taal precies is. Dat betekent onder andere:

- weten dat talen evolueren en dat standaardtalen ontstaan en verdwijnen;

- weten dat taal niet behoort aan een soort Académie française, die kan bepalen wat correct Nederlands is en wat niet. Talen behoren enerzijds aan de gemeenschap die die taal als communicatiemiddel gebruikt en anderzijds aan elk individu dat zich met zijn taal wil uitdrukken. Hoe kan iemand bijvoorbeeld zeggen dat ‘solden’ geen correct woord is als iedereen het gebruikt?
- weten dat spelling geen taal is, maar een conventioneel systeem om de gesproken taal om te zetten in een geschreven taal;
- weten wat de essentiële functies van taal zijn: voor jezelf kunnen verwoorden wat je denkt, voelt en ervaren hebt en met anderen kunnen communiceren. Wie dat niet weet, verprutst gemakkelijk de tijd van zijn leerlingen aan kennis en vaardigheden die alleen op school belangrijk geacht worden.
- weten dat mensen taal ook met andere bedoelingen gebruiken en misbruiken. Bijvoorbeeld om te discrimineren.
- weten dat talen en dialecten allemaal heel complexe regels hebben. Het is dus taalkundig niet correct te zeggen dat dialecten en tussentalen minderwaardig zijn tegenover de standaardtaal. Standaardtalen hebben zelfs meestal de neiging eenvoudiger te worden dan kleine talen en dialecten, omdat een kleine groep veel beter op de nuances van een taal let dan een grote groep. Kijk maar naar de wereldtaal steenkolen-Engels.
- weten dat er talen zijn met een hogere status dan andere talen. Dat hangt dan af van de politieke, militaire, economische of culturele macht van de sprekers van die talen. Daarom verdwenen indianentalen wanneer ze in contact kwamen met Spaans. Daarom

“Onderwijzers zouden meer met plezier naar de evolutie van hun leerlingen kunnen kijken in plaats van zich constant aan fouten te ergeren.”

verfranst de omgeving van Brussel en vernederlandst Brussel niet.

- weten hoe fantastisch het is hoe kinderen zelfstandig hun eigen moedertaal leren. Zo zouden onderwijzers meer met plezier naar de evolutie van hun leerlingen kunnen kijken in plaats van zich constant aan fouten te ergeren.
- weten wat spraakkunst is: een poging van taalkundigen om het taalsysteem te beschrijven. Naargelang de taalkundigen anders naar taal kijken, maken ze ook een andere spraakkunst. Spraakkunst is dus geen evangelie. Taalkundigen hebben niet voor alle taalverschijnselen een perfecte regel of een goede indeling kunnen vinden. Ook zij twijfelen er soms aan of een zinsdeel beter een voorwerp of een bepaling genoemd kan worden. Sommigen denken nog dat taal op de schoolgrammatica gebaseerd is, maar het is natuurlijk omgekeerd.
- beseffen hoe geweldig ingewikkeld het geheel is van de regels die elke taalgebruiker bijna spontaan toepast en ook weten dat hun leerlingen al die regels eigenlijk al kennen en ze meestal ook beheersen, maar daar geen etiketten op kunnen plakken. Wat ze trouwens niet nodig hebben om beter te spreken.
- weten dat nadenken over taal boeiend kan zijn omdat het zo’n ongelooflijk

complex systeem is dat iedereen toch zo goed gebruikt.

- weten waarom in het huidige onderwijs basisaspecten van taalgebruik stevig geoefend worden en andere niet of nauwelijks. Wie heeft daar baat bij?
- weten hoe je aan goede verhalen en gedichten voor kinderen kunt komen en waaraan je die kunt herkennen;
- ...

Toekomstige onderwijzers moeten op de lerarenopleiding ook leren hoe complex en boeiend taalgebruik is en ze moeten zelf hun werkinstrument, taal, zo goed mogelijk *kunnen* gebruiken. Dat betekent onder andere:

- een taal kunnen gebruiken die als onderwijstaal geschikt is: die taal zal dicht staan bij wat nu de standaardtaal is, omdat die algemeen is en door kinderen van alle streken en lagen begrepen kan worden. De taal ook die in de media gebruikt wordt om kennis door te geven. Toch zal er vooral in de uitspraak veel variatie zijn, want onvermijdelijk beïnvloedt je moedertaal de uitspraak van andere talen, inclusief het Standaardnederlands. Nu streven we in de lerarenopleidingen meestal nog naar een uniforme VRT-uitspraak. Maar in de praktijk gebruiken leerkrachten een taal die men in hun omgeving een onderwijstaal vindt die prima werkt. Het verschil met nu zal zijn dat we ons daar hopelijk niet meer aan zullen ergeren.

- met ouders en andere externen kunnen communiceren, ... Daarvoor zullen ze ongetwijfeld verschillende varianten en registers moeten kunnen gebruiken. Waarschijnlijk nu en dan zelfs een andere taal.
- rekening kunnen houden met de factoren die in elke communicatiesituatie meespelen en hun leerlingen dat ook leren.
- aan hun leerlingen deskundig advies kunnen geven want leren doen leerlingen niet alleen door kennis en oefening. Daar wringt het schoentje vaak. Taaldocenten zien het vaak niet zitten om hun studenten daarvoor op te leiden, want dat is ook moeilijk. Toch zouden ze op zijn minst als voorbeelden voor hun studenten kunnen optreden.
- taalgebruik kunnen evalueren. Het is onmogelijk een schoolse, niet normaalfunctionele taalopdracht zinvol te evalueren. In het werkelijke leven spreken, luisteren, lezen of schrijven we toch altijd in een situatie. Bij schoolse taalopdrachten en toetsen ontbreekt die situatie meestal. Hoe kun je dan evalueren of leerlingen hun taal in het echte leven goed kunnen gebruiken? Toch niet door een tekst van een ander letterlijk te moeten opschrijven zonder de schrijfwijze te mogen checken? Toch niet door te zeggen of een woord nu een bijwoord of een voorzetsel is? Maar zelfs normaalfunctionele opdrachten worden slecht geëvalueerd. Onlangs hoorde ik een jonge collega nog zeggen dat zijn studenten gewoon niet in staat zijn taalgebruik op een zinvolle manier te evalueren. Hij zei dat niet met minachting voor zijn studenten, maar uit wanhoop, want hij was daar echt om bekommerd en hij probeerde er iets aan te

doen. Maar hoe kun je verwachten dat studenten het op eigen kracht beter kunnen aanpakken als ze in hun schoolloopbaan meestal zelf een niet normaalfunctionele evaluatie ervaren hebben? Een evaluatie van leerkrachten die wel objectief en betrouwbaar wilden zijn, maar die daardoor kozen voor een evaluatie die niet valide genoeg was. Daarmee bedoel ik dat ze niet genoeg evalueren wat geëvalueerd moet worden. Het zal dus tijd vergen om daar verbetering in te brengen. Toch denk ik dat het kan, want goed evalueren is voor een groot deel doen wat buiten de school mensen met gezond verstand ook doen.

— ...

Leerlingen hebben ook behoefte aan leerkrachten met goede attitudes, zoals een attitude van

- respect voor wat zo intiem met een kind verbonden is;
- blijvende verwondering over de ongelooflijke prestatie die elk kind geleverd heeft door zijn moedertaal te leren beheersen;
- telkens weerkerende verrassing om de vindingrijkheid waarmee hun leerlingen vaak een situatie met hun taal aanpakken;
- openheid tegenover andere accenten en andere talen. De instroom van anderstaligen kan zeker voor taalbeschouwing een geweldige verrijking zijn.
- ...

Natuurlijk is dit lijstje niet volledig. Is er ook niks nieuws? Dan doet het einde van de standaardtaal niet zo veel veranderen als we misschien vrezen. Leraren opleiden tot goede taalleraren zal altijd complex en boeiend blijven.

Hoe kunnen taaldocenten van lerarenopleidingen basisonderwijs de taalbeheersing van hun studenten evalueren wanneer er geen standaardtaal meer is?

Het antwoord is tegelijk eenvoudig en complex. Doe met je studenten wat zij later met hun leerlingen moeten doen: evalueer wat ze in de reële wereld moeten kunnen en doe dat om ze te kunnen ondersteunen. Voor de studenten in de lerarenopleiding basisonderwijs betekent dat dat ze met hun taal allerlei klassituaties en onderwijsopdrachten moeten kunnen aanpakken en beheersen. Ze moeten dat dus kunnen in de taal die in het onderwijs gebruikt wordt, een formelere taal, die dicht staat bij wat de standaardtaal nu is, maar met regionale variaties die door de gemeenschap geaccepteerd worden. Dat kan gemakkelijk geëvalueerd worden door situaties te creëren die onderwijzers echt meemaken. Natuurlijk mag de taaldocent daarbij niet vergeten dat dat ook maar één aspect is van het hele leraarschap, naast de betrokkenheid, de identiteit, de overtuigingen van de student...

Besluit

We zien in lerarenopleidingen in Nederland en Vlaanderen krampachtige pogingen om een evolutie tegen te gaan die vanuit een historisch en Europees perspectief onvermijdelijk lijkt. Zou het niet jammer zijn als zo energie verspild zou worden die men aan zinvoller doelen kan besteden?

Ides Callebaut was docent Nederlands in de lerarenopleiding KHBO, Brugge en pedagogisch begeleider Vlaams Verbond Katholiek Basisonderwijs

Literatuur

Blommaert, J. en P. Van Avermaet (2008). *Taal, onderwijs en samenleving*. Antwerpen: Epo.

Callebaut, I. (2008). 'Wat doen we met ons taalonderwijs als er geen standaardtaal meer is?' In *School- en klaspraktijk*, jrg. 50, nr. 199. Ook verschenen in *Vonk*, jrg. 39, nr. 2.

Cornelisse, P. (2009). *Taal is zeg maar echt mijn ding*. Amsterdam/Antwerpen: Contact.

Debrabandere, F. (2005). 'Het echeq van de ABN-actie in Vlaanderen'. In *Neerlandia – Nederlands van Nu* 109 (2005), nr.1.

Hinskens, F. (2004). 'Algemeen Nederlands wordt boekentaal'. In *TAAlschrift* 21/11/04.

Multatuli (1862). *Ideeën*. Amsterdam.

Schutz, R. (2009). 'Vlamingen zijn de schaamte voorbij'. In *De Standaard*, 12 september 2009.

Taalunieversum.org/taalpeil/2008.

Van der Horst, J. (2008). *Het einde van de standaardtaal. Een wisseling van Europese taalcultuur*. Amsterdam: Meulenhoff.

Van Sterkenburg, P. (2009). *Een kleine taal met een grote stem*. Schiedam: Scriptum.